

Mohammad Jawad Pirmoradi

FILOZOF ZA OMLADINU

Sažetak

U ovom članku autor predstavlja za sigurno jednu od najistaknutijih ličnosti islamske filozofije - profesora Morteza Motahharija - nekoga ko je cijeli svoj život proveo u nastojanju da odgovorina pitanja mladih ljudi. Riječ je o nekome ko je bio i filozof i teolog, o nekome ko je pisao priče i govorio o fikhu i gnosticizmu, bio profesor na univerzitetu ali se obraćao i običnim ljudima. Njegove knjige namijenjene su i učenicima i studentima. Bio je i revolucionar i mislilac. Nastojao je očuvati tradiciju, ali je istovremeno bio upoznat i sa modernim idejama. Njegova brojna djela, koja se odnose na prilično različite i nepomirljive teme, dokaz su ovoga.

PROFESOR Morteza Motahhari jedan je od najvećih muslimanskih mislilaca ovog stoljeća koji je veći dio svog vremena posvetio davanju odgovora na pitanja mlade generacije. Rodio se 13. behmena 1298. sunčeve hidžretske godine (odnosno 1920. godine po našem računanju vremena), u selu Fariman, smještenom 75 km od grada Mašhada, u jednoj plemenitoj duhovnoj porodici. Do svoje 12. godine završio je osnovno obrazovanje i započeo “pripremni period” (što u iranskom sistemu školovanja otprilike odgovara našem srednjem obrazovanju) na Islamskom univerzitetu u Mašhadu. Kada je 1316. godine zvanično završio studij na ovom Univerzitetu, uputio se u Kom radi specijalizacije. Na tradicionalnom islamskom univerzitetu u Komu proveo je 15 godina. Za to vrijeme na odsjecima za vjersko pravo i njegove principe (*fiqh we osul-e fiqh*) i islamsku filozofiju stigao je do stepena *edžtehada* (mudžtahid u savremenom jeziku znači onaj ko je napisao neku disertaciju ili teoriju i ko može kritički proučavati religijske, ali i

nereligijske izvore i iz njih izvoditi neku novu teoriju; naravno, u Šeri'atu edžtehad znači sposobnost razlikovanja Božijih odredbi, tj. halala i harama uz primjenu Kur'ana i Sunneta; na savremenim univerzitetima mudžtahid je onaj ko je dostigao stepen profesora i doktora, što znači najviše stepene na jednom univerzitetu).

Njegov profesor vjerskog prava i njegovih principa bio je Ajatollah Mohammad Hosein, a filozofiju je učio od imama Homeinija i prof. Mohammada Hoseina Tabatabajija. Sam Motahhari je rekao da je 12 godina stjecao znanje o filozofiji Molla Sadre, gnosticizmu Mohji-Addina Arebija, te o etici i fiqhu od samog imama Homeinija. Knjigu Ibn Sine *Šafa'* upoznao je uz pomoć prof. Tabatabajija, a etiku i gnosticizam je jedno vrijeme slušao i kod Ajatollaha Hadž-Mirze Ali Aqa Širazija. Nešto od svog znanja iz ovih oblasti prenijeli su mu i Sejjid Mohammad Hodždžat i Ajatollah Sejjid Mohaqqueq Damad.

Godine 1331., kada je mogao biti jedan od istaknutih profesora Islamskog univerziteta u Komu (houze-je ilmije), seli se u Teheran s namjerom da ostvari svoj uzvišeni cilj - upućivanje mlade generacije i njeno upoznavanje sa istinskim sadržajem filozofije Zapada, te jačanje u islamskoj filozofiji. Tako je 1332. godine na Fakultetu islamskih nauka pri Univerzitetu Teheran počeo predavati na stepenima studija, magisterija i doktorata.

Bez obzira na to što je njegovo radno mjesto sada bilo u Teheranu, njegova veza sa Komom se nije nikada prekinula. U stvaranju knjige *Principi filozofije i metod realizma (Osul-e falsafe we rawaš-e realism)*, poznatog prof. Tabatabajija, dao je veliki doprinos. (Napominjemo da je ova knjiga predstavljena u 1. broju časopisa *Znakovi vremena*). On je nastojeći učiniti ovu knjigu lakšom za omladinu objasnio njene najvažnije dijelove. Knjiga je, sa izuzetkom prvog izdanja, uvijek štampana sa objašnjenjima i komentarima prof. Motahharija.

Posao profesora nije značio jedino njegovo predavanje na Teološkom fakultetu. Pored toga, držao je predavanja iz filozofije za studente teologije na tradicionalnom islamskom fakultetu Marvi

*Profesor Morteza
Motahhari jedan je od
najvećih
muslimanskih
mislilaca ovog
stoljeća koji je veći
dio svog vremena
posvetio davanju
odgovora na pitanja
mlade generacije.*

(*Houze-je elmije-je marvi*). Na pozive studenata sa univerziteta širom zemlje održavao je naučne i religijske govore na različitim univerzitetima i odgovarao na pitanja studenata. Važno je spomenuti da je Motahhari vjerovao da se studenti muslimani, da bi se mogli suprotstaviti i obraniti od napada zapadne kulture, moraju naoružati islamskom filozofijom. Tadašnji univerziteti, pošto je pahlavijski režim bio zapravo marionetski režim od strane Zapada, su bili izloženi kulturnim napadima s namjerom koja je značila antireligijsko obrazovanje grupa koje su predstavljale buduće odgovorne ljude i rukovodioce države.

Ali na kraju, zahvaljujući iscrpljujućim i danonoćnim nastojanjima prof. Motahharija, šehida, nasuprot studentima koji su bili povezani sa mudrošću i islamskom filozofijom koja podržava vjerovanje i duhovnost, te grupe su bile poražene, a među studentima se pojavio neopisivi interes za duhovnu islamsku filozofiju. Sjećam se vremena kada su studenti medicinskih ili tehničkih fakulteta sa mnogo želje i interesa prisustvovali časovima islamske filozofije prof. Motahharija, a mnogi su kasnije i sami postali predavači te filozofije u svojim mjestima. Upravo te osobe su nakon islamske revolucije na sebe preuzele odgovornost za mnoge važne poslove u ministarstvima, zastupništvu u parlamentu ili naučnim i univerzitetskim centrima.

U vremenu kada je Motahhari bio prisutan u naučnim krugovima, država Iran je bila pod snažnim pritiskom marksističke propagande. On je ispoljavao velike antipatije prema nenaučnoj propagandi koja nema stvarnog sadržaja. Tada su u državi postojale različite grupe, te marksističke, lenjinističke i maoističke stranke koje su podržavale oružanu borbu protiv pahlavijskog režima. Međutim, Motahhari je govorio da narod treba naučiti da sam odlučuje i da oružana borba nije dobar metod. U ratu se uvijek proljeva krv nedužnih i nevinih. Uopće, logiku terorizma, koju je većina ovih grupa odabrala za suprotstavljanje šahovom režimu, smatrao je pogrešnom. Na kraju je on sam postao žrtva slijepog terorizma. Jedna grupa, koja nije posjedovala logičnu rezistenciju njegovim teorijama, nakon što je napisao kritični članak protiv njenog gledišta, je umjesto olovkom, nažalost dala odgovor puškom.

Tako je iransko, ali i cijelo islamsko društvo ostalo bez jednog gorljivog i požrtvovanog mislioca i poznavaoča islama. Motahhari je zaista bio moderan mislilac snažnih misli, koji je poznavao jezik mlade

generacije i današnju filozofiju, koliko mu je to dozvoljavalo poznavanje jedino njegovog maternjeg perzijskog jezika. Dobro je znao i iz koje antireligijske filozofije dolaze takva pitanja studenata. Svoje misli i svoju filozofiju stavio je isključivo u korist vjerovanja i religije mladih ljudi. Bio je pobornik filozofije koja životu daje smisao i potiče omladinu da se kloni besmislenosti i bavljenja bezuspješnim i beskorinim poslovima koji znače samo puko življenje. On je želio mladima dati "okomiti smisao", tj. usaditi im želju za nebeskim stremljenjem i uzdizanjem ka višem, kako bi posjedovali osjećaj velikodušnosti i uzvišenosti i ne bi se prodavali strancima. Nastojao ih je naučiti da čuvaju svoju nezavisnost i ne postanu žrtve zapadnjačke propagande koja ubija čovječnost, te da ne žive životom koji je svojstven isključivo životinjama.

Odgajao je studente sa slobodom mišljenja i bio je jako protiv vjerovanja koje je imitacija. Želio je da sve grupe i sekte slobodno mogu izraziti svoje mišljenje, čak je govorio da marksisti slobodno mogu doći i reći svoje gledište na teološkom fakultetu, kako bismo mogli objektivnije kritizirati njihove teorije. Na taj način bi i jedan musliman mogao predavati i potom kritizirati marksizam, jer je moguće da on sam kao jedan marksista ne poznaje tu školu.

Motahhari je bio pobornik "uzorne države" u kojoj niko ne bi strahovao da očituje svoje misli. Vjerovanje (iman) je smatrao utemeljenim na razumu i vjerovao je da osnove vjerovanja treba potvrditi razumom, inače one neće imati postojane temelje i sa najmanjom podozrivošću bit će uzdrmane. Vrlo snažno je kritizirao neke muslimanske vjerske rukovodioce koji su postavljanje pitanja smatrali novotarijom i nisu se slagali sa slobodnom mišlju i filozofijom. Smatrao je njihove metode suprotnim Kur'anu i Sunnetu Božijeg Poslanika, a.s., i njegove porodice.

Pisao je u različitim oblastima, kojima je doprinosio i brojnim održanim govorima po džamijama i univerzitetima ili člancima u novinama i časopisima. U nekim od svojih knjiga obraća se univerzitetским profesorima, u nekim studentima, posebno studentima

*Bio je pobornik
filozofije koja životu
daje smisao i potiče
omladinu da se kloni
besmislenosti i
bavljenja bezuspješnim
i beskorinim poslovima
koji znače samo puko
življenje.*

teologije ili pak običnim ljudima. Na nekim mjestima bavi se kritikom Hegela, na nekim piše ili sakuplja priče prigodne za omladinu. Nikada mu nije bilo važno to što kao univerzitetski profesor drži jednostavan govor nepismenim ljudima ili to što za studente piše priče. U njegova djela ubrajaju se i različiti udžbenici. Također je objašnjenja *Manzume*, djela Molla Hadi Sabzavarija, pojašnjava u uporedbi sa zapadnom filozofijom nekim profesorima filozofije. Pisao je knjige i članke, te držao predavanja iz oblasti koje bi se ukratko mogle predstaviti sljedećim nizom: različite religijske oblasti, poput monoteizma, poslanstva, imamata, filozofije historije, historije filozofije, historije vjerskog prava, metafizike, filozofije marksizma, filozofije zapada, nove i stare teologije, islamskog gnosticizma, te društvena pitanja kao što su sloboda, demokracija, revolucija i politika, slobodna volja i fatalizam, uzroci tendencije ka materijalizmu, islamski preporodi, vjerovanje i islam, pravo žene, hidžab (islamsko odijevanje žene), sekularizam, obnova religijske misli, veza nauke i religije i druge teme.

Ovaj uglednik iza sebe je ostavio više od 50 različitih djela koja su štampana u Iranu, a neka od njih su prevedena na različite jezike u islamskom svijetu, ali i izvan njega. Navodimo imena nekih djela:

1. Principi filozofije i metod realizma (*Osul-e falsafe we raweše-realism*) (I, II, III, IV, V)
2. Kritika marksizma (*Naqdi bar marksism*)
3. Božja pravda (*‘Adl-e elahi*)
4. Čovjek i određenje (*Ensan we sarnevešt*)
5. Tendencije ka materijalizmu (*‘Elal-e garaješ be madigari*)
6. Uvod u islamski svjetonazor (*Maqdame-i bar džehanbini-je eslami*)
 - Čovjek i islam (*Ensan we eslam*)
 - Monoteistički svjetonazor (*Džehanbini-je touhidi*)
 - Objava i poslanstvo (*Vahj we nobowwat*)
 - Čovjek u Kur’anu (*Ensan dar Kor’an*)
 - Društvo i historija (*Džama’e we tarih*)
 - Vječni život ili život na Ahiretu (*Zandagi-je džavid ja hajat-e ohrewi*)
7. Imamat i predvođenje (*Emamat we rahbari*)
8. Islam i nužnosti vremena (*Eslam we moqtazijat-e zaman*)
9. Džihad (*Džihad*)
10. Istinita priča (*Dastan-e rastan*)

11. Putovanje u Poslanikov život (*Sejri dar sire-je nabawi*)
12. Posljednje poslanstvo (*Hatm-e nobowwat*)
13. Nepismeni pejgamber (*Pejgamber-e ommi*)
14. Prijateljstva i vođstva (*Wela'eha we welajatha*)
15. Privlačnost i odbojnost Alija, a.s., (*Džazabe we dafa'e-je 'Ali a.s.*)
16. Huseinovo junaštvo (*Hamase-je Hosein*) (I, II, III)
17. Ustanak i revolucija Mehdijsa, a.s., (*Qejam we enqelab-e Mahdi a.s.*)
18. Putovanje u Stazu rječitosti (*Sejri dar Nahdž-ol Balaže*)
19. Recipročne usluge islama i Irana (*Hedamat-e motaqabel-e elam we Iran*)
20. Upoznavanje sa islamskim naukama (*Ašnai ba olum-e eslami*) (I, II, III)
21. Hafizov gnosticizam (*'Erfan-e Hafez*)
22. Upoznavanje sa Kur'anom (*Ašnai ba Kor'an*) (I, II, III)
23. Pedagogija u islamu (*Ta'lim we tarbijat dar eslam*)
24. Filozofija morala (*Falsafe-je ahlaq*)
25. Deset kazivanja (*Dah goftar*)
26. Dvadeset kazivanja (*Bist goftar*)
27. Duhovna kazivanja (*Gofarha-je ma'navi*)
28. Islamski preporodi u posljednjih stotinu godina (*Nahzatha-je eslami dar sad sale-je ahir*)
29. O islamskoj revoluciji (*Piramun-e enqelab-e eslami*)
30. Pitanje hidžaba (*Mas'ale-je hedžab*)
31. Sistem prava žene u islamu (*Nezam-e hokuk-e zan dar eslam*)
32. Seksualna etika (*Ahlaq-e džensi*)
33. Odgovori profesora (*Pasohha-je ostad*)
34. Nevidljive pomoći u životu čovjeka (*Emdad ha-je ʔajbi dar zandagi-je bašar*)
35. O islamskoj republici (*Piramun-e džomhuri-je eslami*)
36. Istina i neistina (*Haqq we batel*)
37. Socijalna evolucija čovjeka (*Takamol-e edžtema'i-je ensan*)
38. Pitanje kamate (*Mas'ale-je rabba*)
39. Putovanje u život čistih imama (*Sejri dar sire-je a'eme-je athar a.s.*)
40. Pitanje znanja (*Mas'ale-je šanaht*)
41. Savršeni čovjek (*Ensan-e kamel*)

MOHAMMAD J. PIRMORADI, Filozof za omladinu

42. Pogled na islamski ekonomski sistem (*Nazari be nezam-e eqtesadi-je eslami*)
43. Filozofija historije (*Falsaf-e tarih*) (I)
44. Fitret (*Fetrat*)
45. Završetak poslanstva (*Hatamijjat*)
46. Upoznavanje sa Kur'anom (*Ašnai ba Kor'an*) (IV)
47. Islam i nužnosti vremena (*Eslam we moqtazijjat-e zaman*) (II)
48. Monoteizam (Touhid)
49. Poslanstvo (*Nobowwat*)
50. Povratak (*Mo'ad*)

S perzijskog: Belma Subašić

Summary

In this article the author presents surely one of the most prominent persons of Islamic philosophy - professor Morteza Motahhari - the one who spent all his life in trying to answer all the questions of young people. It is a story of one who was a philosophe as well as theologian, the person who wrote stories and talked on fight and gnosticism, he was a university professor but he also used to address ordinary people as well. His books were written both for pupils and university students. He was a revolutionary as well as intellectual. He tried to preserve tradition but at the same time he was in touch with modern ideas too. In logic it is said that two contraries are irreconcilable but really in this person many of them met. His various works which refer to rather different and irreconcilable themes prove this proclaim.

ZNAKOVI VREMENA, Jesen/Zima 1997/98., Vol.1, Broj 4

naslovna strana knjige

Predstavljamo Vam knjigu "ZNAKOVI ŠIIJSKE DUHOVNOSTI" prof. dr. Rešida Hafizovića, koju je izdala "BOSANSKA KNJIGA", 1997. godine, sa sljedećim sadržajem:

1. Izvori i temeljna određenja šiitskog islama
2. Ezoterijska hermeneutika šiizma (ta'wil)
3. Načelo monoteizma (tawhid)
4. Zbilja poslanstva
5. Načelo božanske pravičnosti (al-'adl)
6. Imamologija i parusijalno vrijeme u šiizmu (ma'ad)
7. Epilog
8. Dom tuge
9. Sveta porodica
10. Gospodar rajske mladosti
11. Nevini mučenik
12. Uzdah ojađenog
13. Mehdija kao dvanaesti imam

MOHAMMAD J. PIRMORADI, Filozof za omladinu

Ovu knjigu možete pronaći u svim našim knjižarama.

naslovna strana knjige

Potražite "PRAVA ŽENE U ISLAMU" , prof. Morteza Motahhari, s engleskog: Amir Ridžanović, izdavač: Mešihat islamske zajednice u Hrvatskoj, 1997. godine.

Sadržaj:

Obiteljski odnosi svjetski problem
Ženidbena ponuda i obaveza
Brak na određeno vrijeme
Brak na određeno vrijeme i problem harema
Sloboda u određivanju budućnosti
Islam i modernost
Ljudski status žene u Kur'anu
Jednakost ali ne uniformnost
Dostojanstvo i prava ljudskih bića
Prirodni temelj obiteljskih prava
Razlike između žene i muškarca
Mehr i uzdržavanje
Pitanje nasljedstva
Pravo razvoda
Sudski razvod
Poligamija
Povijesni uzroci poligamije
Da li je narav čovjeka da bude poligamičan?
Uloga islama u poligamiji

Knjigu možete pronaći u svim iranskim kulturnim centrima na Balkanu.

ANKETA

Molimo Vas da budete ljubazni i popunite ovu anketu kako biste nam pomogli u podizanju kvaliteta našeg časopisa. Popunjeni formular savite, zalijepite na priloženu dopisnicu i pošaljite na našu adresu. Hvala!

Koliko godina imate: _____

Spol: muški

ženski

Stručna sprema: _____

Oblast Vašeg obrazovanja: _____

Mjesto stanovanja: _____

1. Koji ste broj ovog časopisa do sada pročitali?

broj 1

broj 2

broj 3

2. Na koji način ste se upoznali sa "Znakovima vremena"?

preko saradnika i prijatelja

Institut mi je poklonio časopis

u biblioteci

preko profesora i nastavnika

u knjižarama

u kioscima

na drugi način

3. Koji ste broj ovog časopisa kupili?

- broj 1
- broj 2
- broj 3

4. Koliko osoba ste do sad Vi ponudili da ga pročitaju?

_____ (napišite broj)

5. Kakva je cijena časopisa po vašem mišljenju?

- skup je
- jeftin je
- cijena mi nije važna

6. Jezik i stil izlaganja u ovom časopisu po Vašem mišljenju je:

- veoma složen
- složen i težak
- prigodan časopisu
- jednostavan
- veoma jednostavan

7. Na koje teme časopis nije obraćao pažnju, a koje Vi smatrate da bi bilo neophodno obraditi?

8. Tekstovi kojih autora su bili najkorisniji - navedite njihova imena!

9. Koje su slabe i dobre tačke ovog časopisa? (molimo Vas da date svoje prijedloge za poboljšanje kvalitete rada)

10. Ako želite dajte ocjenu od 1 do 10 za “Znakove vremena” u usporedbi sa nekim dobrim časopisom.

11. Kojem časopisu u ovoj oblasti dajete veću ocjenu nego “Znakovima vremena”?

12. Kojem društvenom sloju ovaj časopis koristi?

- učenicima
- studentima
- običnim ljudima
- akademicima i profesorima
- filozofima
- svim ljudima

13. Da li po Vašem mišljenju zbog težine tema i ograničenosti njihovih oblasti treba izvršiti promjene u časopisu?

- potpuno se slažem
- slažem se
- ne znam
- ne slažem se
- potpuno sam protiv toga

Naša adresa: Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Bjelave 35a, Sarajevo